

Ten eerste

Joods eregeld met een bittere nasmaak

Als vergoeding voor geroofd bezit in de oorlog werd ruim 346 miljoen euro uitgekeerd aan Joodse Nederlanders. Al jarenlang bestaan vermoedens dat deze Maror-gelden onrechtmatig worden besteed.

Door **Sjors van Beek** Foto **Rein Janssen**

Al twee jaar zitten André Boers (66) en enkele andere Joodse Nederlanders in Israël te puzzelen, te rekenen en te onderzoeken hoe het precies zit met de 'Maror-gelden', de vergoedingen voor geroofd bezit aan Holocaustslachtoffers en hun nabestaanden.

Minutieus bestuderen ze jaarrekeningen, statuten en uitkeringsreglementen en rekenen de overboekingen tussen de vele stichtingen in Nederland en Israël na. Ze zoeken bonnetjes, bankafschriften, betalingsopdrachten. Dat alles met één doel: ze willen weten of de gelden, die in de Joodse wereld de allerdiepste sentimenten raken, wel op de juiste wijze zijn besteed.

Volgens Boers en de zijnen is dat niet het geval. Ze constateren dat er verschillen in de begrotingen zitten, dat bedragen in verschillende jaarrekeningen niet overeenkomen, dat er hoge onkostenvergoedingen zijn betaald zonder dat duidelijk is waarom.

De kasboeken van de Maror-gelden kloppen niet, concluderen de selfmade accountants. En ze zijn niet de eersten. Al meer dan tien jaar stellen betrokkenen vragen over de financiën. Diverse bestuurders zijn opgestapt omdat ze het niet vertrouwden.

Eén van de voorbeelden: in 2003 betaalt de SCMI (Stichting Collectieve Maror-gelden Israël) 746.354 shekel - zo'n 127.000 euro - aan de 'hogere' SPI (Stichting Platform Israël) wegens 'uitvoeringskosten'. SPI ontvangt in datzelfde jaar, volgens het eigen jaarverslag, 658.416 shekel, een verschil van omgerekend zo'n 14.000 euro. 'Waar is dat geld gebleven?! Het is sowieso al vreemd dat SCMI betaalde áán SPI. Waarom?', zo licht Boers een van zijn vele vragen toe.

Om eindelijk uitsluitsel te krijgen, zou een forensisch accountant de boeken eens moeten doorspitten, stellen Boers en zijn medestanders. Maar die boeken blijven tot op heden gesloten.

Eén naam komt telkens bovendien: die van de 87-jarige Avraham Roet, boegbeeld van de Joods-Nederlandse gemeenschap in Israël, de slimme onderhandelaar die rond de millenniumwisseling honderden miljoenen aan restitutiegeden wist binnen te slepen voor de Holocaustslachtoffers en hun nabestaanden.

Roet, in de pers betiteld als 'Mr. Maror', is volgens Boers en de zijnen de spin in het web van de geldstromen. Hij bekleedde in de loop der jaren talloze bestuursfuncties in de betrokken stichtingen. Roet en zijn critici draaien al jaren om elkaar heen. De critici eisen openheid zodat ze kunnen controleren of hun bange vermoedens juist zijn. Roet daagt ze uit om met concrete be-

wijzen te komen. Maar dat kunnen we alleen als we in de boeken mogen, zeggen de critici op hun beurt.

Roet 'betwist een centrale figuur te zijn geweest bij de geldverdeling'. Hij stelt dat hij slechts onderdeel was van een meerkoppig bestuur met een gezamenlijke bevoegdheid: 'Betrokken organisaties hebben geconcludeerd dat van enige onregelmatigheden niet is gebleken en dat er geen geld is verdwenen.'

Het is een heikele affaire binnen de Joods-Nederlandse gemeenschap in Israël, geschat op tussen de zes- en twaalfduizend personen, merendeels hoogbejaarde Shoah-overlevers. In 1999 en 2000 krijgen de Joodse slachtoffers en hun nabestaanden ruim 364 miljoen euro toegekend als terugbetaling voor geroofd bezit. Het geld komt van de overheid, banken, verzekeraars en effectenhandel. Het moet worden verdeeld over individuen (80 procent) en collectieve doelen (20 procent). Dat gemeenschappelijke deel is weer opgesplitst in 74 procent voor Nederlandse doelen en 26 procent in Israël.

Het is geld van de overledenen, van de Joden die omkwamen in de gaskamers. 'Eregeld', zegt Boers, die zelf net na de oorlog werd geboren maar vele familieleden verloor. De gedachte dat een deel van het geld van zijn overleden familie onrechtmatig is besteed, is voor hem en andere critici onverdraaglijk.

Rechtvaardigheid

'Mr. Maror', Avraham Roet, wordt in 1928 geboren in Amsterdam als zoon van Sam Roet, die in 1944 het Centraal Registratiebureau voor Joden opricht, dat de overlevenden in kaart moet brengen.

De jonge Avraham overleeft de oorlog als onderduiker in Brabant, 'met roodgeverfd haar bij een boer in Veghel de koeien melkend', maar verliest veel familieleden, onder wie twee zussen in Auschwitz. In 1946 vertrekt hij naar Israël en gaat succesvol in zaken, onder meer als importeur van farmaceutische grondstoffen en van Saroma-instantpudding. Hij houdt zich afzijdig van de Joods-Nederlandse gemeenschap, tot eind jaren negentig in Nederland de discussie losbarst over de herstelbetalingen aan de beroofde Joden. Roet richt het Israël Instituut voor Onderzoek naar Verdwenen Nederlands Joods Bezit tijdens de Holocaust op. 'Ik wilde weten hoeveel geld er bij de banken, de verzekeraars en de overheid was blijven hangen. Er moest rechtvaardigheid komen', zegt hij in een interview met *Vrij Nederland* in juli 2000.

Rond die tijd legt Roet ook de grondslag voor de Stichting Platform Israël (SPI), de koepel van tien Joods-Nederlandse organisaties. In korte tijd groeit hij, samen met zijn Nederlandse tegen-

Avraham Roet (rechts), de spilfiguur van Maror, bij overleg over herstelbetalingen met de banken en de AEX, 15 mei 2000. Midden Ronny Naftaniel, links Philip Staal, nu criticus van Roet. Foto HH

Zijn die bedrijven en stichtingen soms speciaal opgericht om de gelden door te sluisen? Het hele stelsel is zo lek als een zeef

André Boers onderzoekt de Maror-gelden

hanger Ronny Naftaniël, uit tot een belangrijke - zo niet de belangrijkste - onderhandelaar over de teruggave. Roet betreft ook het Amerikaanse World Jewish Congress bij de zaak. Onder die druk wordt het totaalbedrag van de Maror-gelden aanzienlijk verhoogd.

Als het geld eenmaal binnen is, houdt zijn bemoeienis op. Zegt althans Roet zelf in dat interview: 'Ik heb er wel voor gezorgd dat het geld hier kwam, maar heb nooit in de comités willen zitten. Ik houd me totaal niet op met de Maror-verdeling.'

Verontrustend

In een interview in 2001 zegt toenmalig minister van Financiën Gerrit Zalm (VVD) dat hij toezicht zal houden op de Maror-gelden 'omdat het toch wel overheidsgeld is (...) Er moet volstrekte transparantie zijn'.

In datzelfde jaar duiken de eerste signalen al op dat er 'wel héél ruimhartig met de gelden werd omgegaan', vertelt Fred Ensel, in die tijd vicevoorzitter van de SMO (Stichting Maror-gelden Overheid) - waar ook Roet als afgevaardigde uit Israël in het bestuur zat. 'Dit zijn eregelden, daar moet je héél fatsoenlijk mee omgaan', aldus Ensel, gepensioneerd ABN-bankier en tegenwoordig voorzitter van de Joodse Omroep. 'We hadden onprettige gevoelens over de besteding. Hard bewijs was er echter niet. Ik heb daarom hartstochtelijk gepleit voor een forensisch accountantsonderzoek.' Maar SMO-voorzitter Rob

van der Heijden wilde het na overleg met minister Zalm niet, stelt Ensel. Van der Heijden, voormalig burgemeester van Zandvoort, zegt zich desgevraagd 'niets te kunnen herinneren'.

Er gaan weliswaar accountants naar Israël, maar - volgens Ensel - 'met de handrem er op: ze kregen slechts te zien wat men hen wilde laten zien'. De accountants bekijken de bestedingen van Helpdesk Israël, waar individuen claims konden indienen. Ze spreken van een 'verontrustend beeld' omdat er 'geen inzicht is in de omvang en de aard van de gedane uitgaven', waarbij met name buitenlandse reizen veel geld opslokten. Ze adviseerden SMO 'met klem op zeer korte termijn orde op zaken te stellen'. Het rapport wordt besproken op het ministerie van Financiën maar verder gebeurt er niets.

Micha Gelber (79) herinnert zich die periode nog goed. Hij was indertijd secretaris van SMO. 'We zijn nog naar Israël gereisd om uit te zoeken wat er met de SPI-gelden gebeurde. We kregen doodleuk te horen dat we er geen bal mee te maken hadden. We kregen geen poot aan de grond'.

Gelber: 'In elke vergadering was er wel een moeilijke situatie rond het geld dat naar Israël werd overgemaakt. Declaraties, onkosten, reiskosten, mensen die als ze naar Nederland gingen logeerden op het adres van Roet maar van hem dan toch hotelkosten bij SPI moesten declareren, dat soort dingen.' Gelber drong op de achtergrond bij het ministerie aan op het ontslag van Roet,